

Чорноус Олена Василівна
*Харківський національний університет внутрішніх справ,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри трудового та господарського права*

Проблеми запровадження пенсійної реформи в Україні

Понад 20 років в Україні тривають спроби провести пенсійну реформу. Однак, прийнята в Україні пенсійна реформа не вирішила всіх проблемних питань функціонування пенсійної системи. У працюючих українців немає жодних стимулів платити пенсійні внески; хронічно дефіцитний Пенсійний фонд, що тисне на держбюджет; при цьому Україна витрачає на пенсії чи не найбільше за всіх у світі (у відсотках до ВВП), і до недавнього часу мала дуже високі «трудові податки», стимулюючи бізнес до відходу в тінь.

У Національному банку України вважають, що в Україні необхідно запуснути накопичувальну систему пенсійного страхування з початку 2019 року. Також фахівцями з Національного банку висловлюється пропозиція, що з початку 2019 року потрібно створити реєстр одержувачів соціальних виплат, пільг, субсидій, пенсій, а також інших виплат за рахунок бюджетних коштів і коштів позабюджетних фондів. На сьогодні результат

проведеної реформи поки що не втішний. Втілення реформи в життя ускладнюється чималою наявністю об'єктивних та суб'єктивних факторів, зокрема таких, як складна демографічна ситуація, розбалансованість бюджету, високий рівень тіньової економіки, політичний популізм. По завершенню революції Гідності ми спостерігаємо нову хвилю спроб вдосконалити існуючу пенсійну реформу, яка здійснюється в умовах пильної уваги з боку світової спільноти, в першу чергу – МВФ, а також в умовах жорсткої політичної конкуренції.

Нинішні зміни в пенсійній системі, згідно з позицією НБУ, нададуть можливість знизити нерівність в розмірі пенсійних виплат в результаті різного часу виходу на пенсію або за різними програмами, посилити стимули до працевлаштування населення в формальному секторі економіки та сплату пенсійних внесків. Означені фактори повинні сприяти посиленню фінансової стійкості Пенсійного фонду. Потребують до себе уваги та необхідності врегулювання ризику негативного впливу на пенсійну систему демографічних і міграційних тенденцій.

Так, законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9.07.2003 № 1058-IV (далі – Закон № 1058), який набув чинності з 1 січня 2004 року, було введено нове поняття - «страховий стаж» [1]. З того ж періоду поняття «страховий стаж» замінило собою поняття «трудоий стаж» та стало одним із базових факторів, який впливає на розмір майбутньої пенсії та на можливість її отримання взагалі. Під страховим стажем, відповідно до ст.1 Закону № 1058, розуміють період (строк), протягом якого особа підлягала державному соціальному страхуванню, якою або за яку сплачувався збір на обов'язкове державне пенсійне страхування згідно із законодавством, що діяло раніше, та/або підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню згідно із Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» і за який сплачено страхові внески [1].

Щодо правового регулювання страхового стажу, то весь страховий період можна поділити на внесковий та невнесковий. Внесковий період – це період, під час якого стягуються страхові внески з працівників і роботодавців. За окрему категорію працівників внески сплачуватимуться з державного бюджету. В свою чергу невнесковий період буде складатися з таких періодів, коли особа не працювала з поважних причин. Тобто кошти на рахунок не відраховуються, але до страхового стажу цей період зараховується. Це час перебування жінки у відпустці по догляду за дитиною до трьох років, а при наявності медичного висновку – до шести років.

Відповідно до запропонованої урядом реформи, пенсійний вік підвищуватися не буде і залишається на рівні 60 років для людей, які матимуть страховий стаж 25 років. Натомість змінюються вимоги до трудового стажу, тобто того періоду, за який людина, або її роботодавець сплачували страхові внески до Пенсійного фонду України. Наразі право на пенсію за віком мають ті, кому виповнилося 60 років. При цьому в законі зазначається, що ці особи повинні мати страховий стаж 15 років. До кінця

2017 року мінімальний страховий стаж для виходу на пенсію залишається незмінним – 15 років. Але уже з 1 січня 2018 року право на призначення пенсії матимуть ті, у кого буде 25 років страхового стажу. Надалі він з кожним роком буде збільшуватися на 1 рік і у 2028 році повинен сягнути 35 років. Так, мінімальний розмір пенсії за віком буде нараховуватися за наявності страхового стажу в чоловіків – 35 років, а у жінок – 30 років. На сьогодні мова йде про отримання та збільшення страхового стажу. Що це означає? Припустимо, ви наближаєтеся до пенсійного віку, однак необхідного страхового стажу у вас немає. Щоб не отримувати мінімалку, ви будете змушені доопрацювати стільки років, скільки у вас не вистачає. Навіть незважаючи на те, що згідно із законом вже можете вийти на пенсію. Тобто доведеться добирати необхідний страховий стаж, щоб пенсію вам нараховували за звичайним коефіцієнтом. Отож фактично, збільшення страхового стажу - це не що інше, як приховане підвищення пенсійного віку. Пенсійний вік залишається на рівні 60 років для осіб, які мають страховий стаж 25 років. Але є люди, які не мають стажу роботи. І це велика проблема. Такі люди матимуть можливість виходу на пенсію в 63 роки, а якщо у людей є менше 15 років стажу або 15, то, відповідно, 65. Підвищення страхового стажу з 15 до 25 років це, фактично, додаткові 10 років, які людина повинна заробити чи «придбати», як зазначається в новому Законі [1]. Трудовий стаж до 1 січня 2004 року зараховується як страховий стаж. Для того, щоб до страхового стажу було зараховано один робочий місяць, сума внеску до Пенсійного фонду повинна бути не меншою, ніж та, що обчислена із мінімальної заробітної плати, тобто не менше розміру мінімального страхового внеску.

Страховий стаж обчислюється в місяцях. Неповний місяць роботи, зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови, що сума сплачених за цей місяць страхових внесків є не меншою, ніж мінімальний страховий внесок. Якщо сума сплачених за відповідний місяць страхових внесків є меншою, ніж мінімальний страховий внесок, цей період зараховується до страхового стажу як повний місяць за умови здійснення відповідної доплати. В окремих випадках для підтвердження страхового стажу застрахованої особи крім трудової книжки потрібні додаткові документи, що підтверджують періоди, впродовж яких застрахованою особою страхові внески не сплачувались, але які відповідно до законодавства про соціальне страхування, зараховуються до страхового стажу.

Заслуговує на увагу той факт, що в Україні на сьогоднішній момент близько 20 тисяч осіб пенсійного віку не отримують пенсії через відсутність у них мінімально необхідного 15-річного страхового стажу [2]. В Україні є майже 20 тисяч осіб, які не отримують пенсію, будучи людьми пенсійного віку. Їм не сплачується пенсія, їм платиться спеціальна допомога, яка сплачується особі, яка не має права на пенсію [3]. Не важко уявити, яким чином може змінитися такий показник, враховуючи новації сучасного етапу реформування пенсійної системи України. Загалом експерти одностайні, що для того, щоб вирішити пенсійну проблему, впровадити пенсійну реформу

недостатньо. Перш за все людей необхідно забезпечити робочими місцями, щоб вони могли набувати страхового стажу, надати гарантії, що кошти не зникнуть, пояснити відповідальність сплати податків, покращити медичне забезпечення. Подолати неминучий пенсійний колапс вдасться лише комплексом реформ та безперервним економічним зростанням країни.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 9 липня 2003 року № 1058-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.

2. Рева А.О. 20 тис. українських пенсіонерів не отримують виплати / А.О. Рева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.newsjs.com/url.php?p=http://glavcom.ua/news/20-tis-ukrajinskih-pensioneriv-ne-otrimuyut-viplati-reva-430264.html>.

3. Рева А. У Мінсоцполітики розповіли, скільки українців не отримують пенсії через нестачу стажу / А. Рева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/minsotspolitiki-rasskazali-skolko-ukraintsev-1502282881.html>.